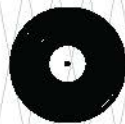
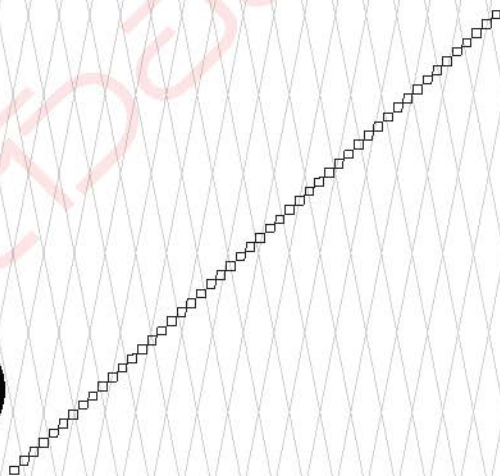

เสียงเพลง / วัฒนธรรม / อำนาจ

ACCEPTED

เสียงเพลง / วัฒนธรรม / อำนาจ

อดิภพ ภัทรเดชไพศาล

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2556

เสียงเพลง/วัฒนธรรม/อำนาจ • อติภพ ภัทรเดชไพศาล

พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, ธันวาคม 2556

ราคา 175 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

อติภพ ภัทรเดชไพศาล. เสียงเพลง/วัฒนธรรม/อำนาจ. กรุงเทพฯ : มติชน, 2556. 264 หน้า.

1. บทเพลง 2. บทละคร 1. ชื่อเรื่อง

896.9112

ISBN 978-974-02-1224-9

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนภาพ, สุพจน์ แจ่มเมี้ยว, สุชาติ ศรีสุวรรณ,
ปิยชนม์ สุทธิทรัพย์, ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, ศิริพงษ์ วิทย์วิโรจน์, เนงนุช สิงหนะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เทิงวิเศษ • รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามดี
หัวหน้ากองบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ ชีระจากรวรรณ • พิสูจน์อักษร : เมตตา จันทร์หอม
กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม • ออกแบบปก-ศิลป์กรรม : ประภาพร ประเสริฐไธสง
ประชาสัมพันธ์ : กานต์สินี พิพิธพัทธอาภา

สำนักพิมพ์มติชน

www.matchonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิวคณ์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1236 โทรสาร 0-2589-8818

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิวคณ์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2400-2402

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด 27/1 หมู่ 5 ถนนสุขาประชาสรรค 2 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

นนทบุรี 11120 โทรศัพท์ 0-2584-2133, 0-2582-0596 โทรสาร 0-2582-0597

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิวคณ์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3353 โทรสาร 0-2591-9012

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co.,Ltd.

12 Tethsabannaruem Rd, Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

หนังสือฉบับนี้พิมพ์ด้วยหมึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อUnibossusเทคโนโลยีสีกรอง และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ

คำนำสำนักพิมพ์	7
คำนำผู้เขียน	9
ดนตรี	
จากสายสมรถึงศรีอยุธยา :	
เพลงของชาวสยามในจดหมายเหตุ ลา ลูแบร์	17
เพลงสิบสองภาษากับความเป็นไทยที่ยกตนข่มท่าน	39
จากปั้นเมฆถึงคันทู : ศิลกรรมลงแดงของนางนพมาศ 2554	53
ลีลาศ-รำวง-เพลงเทศกาล : ความเป็นไทยประดิษฐ์ใหม่	
สมัยรัฐบาลเผด็จการ	71
สุนทรภรณ์ : เรื่องจริงหรือมายาคติ	93
เพลงสรรเสริญพระบารมีกับเพลงชาติไทย :	
สองฟากฝั่งอุดมการณ์	111

เพลงชาติไทย :

ความลึกสั้นระหว่างฉันทลักษณ์กับทำนองเพลง	133
แสงดาวแห่งศรัทธา สถานะของเพลงเพื่อชีวิต	
และคอมมิวนิสต์ชื่อ จิตร ภูมิศักดิ์	161

ละคร

ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง

กับเพลงดนตรีตะวันตกในการละครสมัยใหม่	195
ดารณี : เสียงแห่งความลับสนของยุคสมัย	213
ความคิดเกี่ยวกับ “เวลา” ในการละครและวรรณคดีโบราณ	245

คำนำ สำนักพิมพ์

ความบันเทิง ไม่ใช่มีเพียงแต่ความสนุกเพียงอย่างเดียว
แต่ยังใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง
จากรัฐ

เชื่อว่าจะมีแต่เพียงรัฐที่จะใช้ได้เท่านั้น ประชาชนก็สามารถใช้ได้
โดยนำไปใช้เคลื่อนไหวทางสังคม ตามเจตนารมณ์ที่ตนต้องการ
ความบันเทิงดังกล่าวก็คือ “เพลงดนตรีและการละคร”

“เพลงดนตรีและการละคร” ที่อยู่ในหนังสือเล่มนี้
มีทั้งแบบทางการที่รัฐเป็นผู้ผลิตขึ้นมา เราอาจเรียกว่า “วัฒนธรรม
มือปแบบทางการ”

กับแบบที่ไม่ใช่แบบทางการ เป็นแบบที่ชาวบ้านหรือนายทุนทำ
ขึ้นมา คือ “วัฒนธรรมมือปแบบไม่ทางการ”

แต่ “วัฒนธรรมมือป” ทั้งสองก็ล้วนมีพลังขับเคลื่อนไม่แพ้กัน

ทั้งหมดทั้งมวลมีคำอธิบายอยู่ในหนังสือเล่มนี้โดย อติภาพ ภัทรเดชไพศาล ซึ่งเป็นทั้งนักแต่งเพลงและนักเขียน เกิดความสงสัย และตั้งคำถามถึง “เพลงดนตรีและการละคร” ในสยามประเทศไทยว่า

ทำไมเพลงบางเพลงถึงทรงพลังจนถึงทุกวันนี้?

อะไรคือความหมายของเพลงนั้นๆ เป็นต้น

หรือการแย่งชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม การสื่อสารทางความคิดผ่านบทเพลงและการละคร เป็นต้น

คำอธิบายดังกล่าวไม่ใช่ข้อสรุปตายตัวที่ผู้อ่านจะต้องเชื่อตามผู้เขียนเสมอไป

แต่เราคงปฏิเสธไม่ได้แล้วว่า การเมืองก็เข้าปฏิสัมพันธ์กับชีวิตของเราอย่างเนียนสนิท โดยผ่านความบันเทิงอย่างผสมกลมกลืน

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำ ผู้เขียน

เมื่อปี พ.ศ. 2546 ผมและเพื่อนชาวโซเวียตรัสเซียได้เข้าชมคอนเสิร์ตเพลงป๊อปปูล่าที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในระหว่างที่รับฟังเพลง เพื่อนของผมรู้สึกแปลกใจเป็นอย่างมากที่ “เพลงป๊อปปูล่า” ของสหายชาวคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยหลายเพลงมีลักษณะที่นุ่มนวล เต็มไปด้วยท่วงทำนองที่ไพเราะอ่อนหวานไม่ผิดไปจากเพลงป๊อปปูล่าของเหล่าชนชั้นกระฎุมพีแต่อย่างใด

ผมไม่สามารถให้คำอธิบายกับเพื่อนได้ในเวลานั้น และคิดเตอะไปเองว่าเรื่องนี้น่าจะเป็นเรื่องของรสนิยมที่แตกต่างกัน ระหว่างนักป๊อปปูล่าชาวรัสเซียกับนักป๊อปปูล่าชาวไทย แต่อีกใจหนึ่งก็หวนกลับไปสงสัยถึงความเคลื่อนไหวในวงการดนตรีไทยในช่วงเวลาคาบเกี่ยวกันของวงดนตรีเช่น เจ้าพระยา หรือต้นกล้า ที่ดูเหมือนจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม เพราะวงดนตรีเหล่านั้นบรรเลงเพลงไทยในลักษณะ

ที่ออกนอกกรอบดนตรีไทยแบบแผนของชนชั้นกระฎุมพี คือมีลีลาที่ คึกคัก กระฉับกระเฉง ดิบเถื่อน และฟังง่าย ไม่เห็นความโอ้อวดลังการ และยึดเยื้อน่าเบื่ออย่างในดนตรีไทยสายราชสำนัก

คำถามนี้ยังชวนให้ผมคิดต่อไปถึงเรื่องดนตรีปฏิวัติแบบของวงคาราวาน ซึ่งรับเอารูปแบบดนตรีคันทรี่ของชาวอเมริกันมาผสมจนเป็น บุคลิกหลัก (สิ่งนี้ช่างย้อนแย้งกับอุดมการณ์สังคมนิยม) เพลงในแบบ ของคาราวานนี้เองที่ต่อมาได้ถูกสถาปนาเป็นเพลงที่เราเรียกว่า “เพลง เพื่อชีวิต”

แต่อะไรคือความหมายของ “เพลงเพื่อชีวิต”? คำว่า “เพลงเพื่อ ชีวิต” หมายถึง “ตัวบท” เพลง หรือหมายถึง “อุดมการณ์” ที่เกาะเกี่ยว อยู่กับบทเพลงนั้นกันแน่? เพลงเพื่อชีวิตเมื่อถูกบรรเลงในผับในบาร์ ประกอบการเสพสุราและเต้นรำ หรือเมื่อมีการถ่ายทำ MV ที่ใช้ผู้หญิง นุ่งน้อยห่มน้อยเป็นภาพประกอบเพลง เพลงเหล่านั้นจะยังคงเป็นเพลง เพื่อชีวิตอยู่หรือไม่?

นอกจากนี้ยังมีคำถามอีกมากมายเกี่ยวกับดนตรีในสังคมไทย ที่ผมคิดว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น ทำไมเพลง ชาดไทยซึ่งมีเนื้อเพลงที่ล้ำสมัยและเป็นไปในแบบชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเพลงจำนวนมากของหลวงวิจิตรวาทการจึงยังคง มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในสังคมไทย?

ทำไมเพลงของสุนทราภรณ์จึงถูกตีตราให้เป็นงานคลาสสิกและ สูงส่งอย่างแทบจะไม่มีใครกล้าแตะต้องวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบหรือ ล่วงละเมิด?

ทำไมเพลงประจำเทศกาลต่างๆ ทั้งปีใหม่ ลอยกระทง ฯลฯ จึงมักเป็นเพลงเก่าแก่ที่ถูกใช้งานซ้ำซากมาเป็นเวลาหลายสิบปีอย่างไม่เคยมีใครคิดจะเปลี่ยนแปลง?

บทความต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นจากข้อสงสัยที่ผมกล่าวมาข้างต้น แต่แน่นอนว่าบทความเหล่านี้คงไม่ใช่คำตอบหรือบทสรุป และเป็นได้อย่างมากเพียงข้อสังเกตที่ผมมีต่อเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้น

และเนื่องจากผมไม่ใช่ทั้งนักวิชาการ หรือนักประวัติศาสตร์ดนตรี ความเห็นของผมในบทความเหล่านี้จึงเป็นความเห็นของนักแต่งเพลงที่ได้รับการศึกษาดนตรีตะวันตกในแบบขนบนิยม ผนวกกับการอ่านหนังสือและบทความจำนวนหนึ่งที่สนใจอย่างไร้แบบแผน โดยในจำนวนนั้นมีทั้งผลงานจำนวนมากของสุจิตต์ วงษ์เทศ, นายแพทย์ พูนพิศ อมาตยกุล, ภัทรวัตติ ภูชฎาภิรมย์ และบางข้อเขียนของสุธาชัย ยิ้มประเสริฐ และท่านอื่นๆ จึงขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

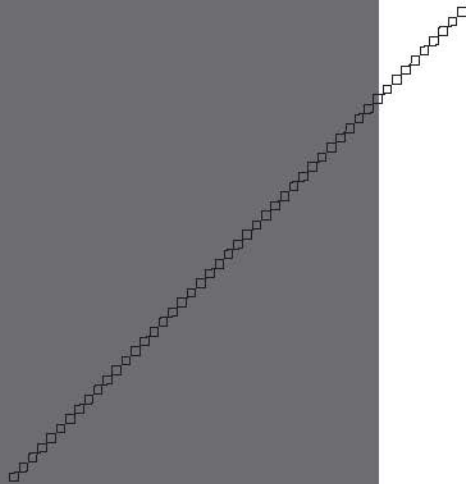
และขอขอบคุณสำนักพิมพ์มติชนที่ให้ความสนใจและกรุณารวบรวมบทความชุดนี้เข้าไว้ด้วยกันเป็นรูปเล่มดังที่ปรากฏ

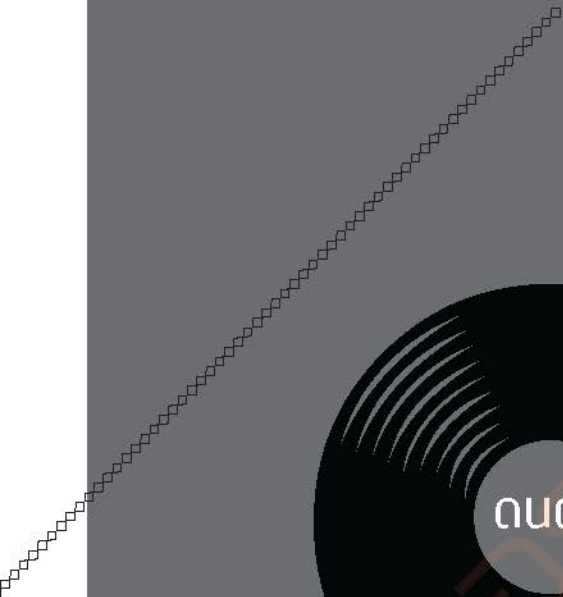
อดิเทพ ภัทรเดชไพศาล

เสียงเพลง / วัฒนธรรม / อำนาจ

СИБИРЬ

ดนตรี

Copyright © 2013

เพลงดนตรี และการละคร

คือบันทึกที่สะท้อนถึงเหตุการณ์ต่างๆ ทางสังคมไทยได้เป็นอย่างดี
ทั้งยังสะท้อนถึงอุดมการณ์บางอย่างที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อถึงต่อสังคมไทย
และยังเป็นเครื่องมือในการแย่งชิงพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรม
ผ่านบทความต่างๆ ที่ อดิเทพ ภักิรเดชไพศาล เขียนไว้ในเล่มนี้
เช่น เพลงสรรเสริญพระบารมีกับเพลงชาติไทย สองฟากฝั่งอุดมการณ์,
เพลงชาติไทย ความลึกลับระหว่างฉันทลักษณ์กับทำนองเพลง,
ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง กับเพลงดนตรีตะวันตก
ในการละครสมัยใหม่ เป็นต้น

ISBN 978-974-02-1224-9

9 789740 212249

สารคดี

175.-

